

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตมนุษย์แต่ละสังคมมีวิธีการเอาชนะโรคภัยไข้เจ็บที่ต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ สภาพแวดล้อม ความเจริญทางเทคโนโลยี ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับสังคมต่างๆ วิธีการเหล่านี้ได้ค่อยๆ พัฒนาจนกลายเป็นระบบการแพทย์ที่มากกว่าหนึ่งระบบ ทั้งการแพทย์แผนตะวันตกกับแพทย์ดั้งเดิมหรือการแพทย์พื้นบ้านของไทย ในระบบการแพทย์ดั้งเดิมหรือการแพทย์พื้นบ้านของไทยที่ผ่านมา มีการส่งเสริมประสบการณ์ในการใช้พืชสมุนไพรรักษาโรคมาเป็นระยะเวลานาน โดยตำรายาแผนโบราณมักถูกถ่ายทอดมาจากหมอพื้นบ้านในแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีรูปแบบการดูแลสุขภาพที่นำระบบความเชื่อ วิธีปฏิบัติต่างๆ มาเชื่อมโยงกับโลกทัศน์ของชาวบ้าน จนเกิดความศรัทธา เชื่อมั่นในการรักษา อีกทั้งหมอพื้นบ้านเหล่านั้นยังแก้ไขปัญหาความเจ็บป่วยของชาวบ้าน ทั้งมิติของร่างกาย จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นลักษณะองค์รวมจนเป็นที่นิยมในอดีต

จะเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพของชาวชนบทด้วยการใช้สมุนไพรจะมีการเรียนรู้ สืบค้นเพื่อมิให้สูญหายและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันพบว่ามีสูตรตำรับยาพื้นบ้านที่ถ่ายทอดมาแต่อดีต กระจัดกระจาย สูญหายไปจำนวนมาก ขาดการรวบรวมที่เป็นระบบ และยังไม่มีความหมายให้ความคุ้มครองสิทธิภูมิปัญญาเหล่านั้น รวมถึงผู้คนในปัจจุบันนิยมแก้ปัญหาสุขภาพด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจ และสูญเสียศักยภาพในการดูแลสุขภาพตนเองขึ้นพื้นฐาน และการรักษาตนเองในโรคร้ายๆ ที่ไม่จำเป็นต้องใช้บริการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน

แนวทางการใช้สมุนไพรจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการดูแลสุขภาพของชาวชนบทตามวิถีชีวิตแบบไทย รักษาตนเองด้วยความประหยัด และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างยั่งยืน นอกจากจะช่วยลดการนำเข้ายาแผนปัจจุบัน ลดค่าใช้จ่ายทางการแพทย์แล้ว การนำสมุนไพรมาใช้ยังเปิดโอกาสให้หมอพื้นบ้านได้ฟื้นฟู ค้นคว้า และดูแลสุขภาพของชาวชนบทอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะโรคร้ายๆ อันเกิดจากการเสียสมดุลทางธรรมชาติ ตลอดจนโรคเรื้อรังและร้ายแรงอื่นๆ อีกมาก อาทิ โรคเอดส์ โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน โรคตับอักเสบจากไวรัส โรคเหล่านี้ปัจจุบันนี้วันจะมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการแพทย์แผนปัจจุบันยังหาแนวทางรักษาให้หายขาดไม่ได้ แต่ในคัมภีร์ ตำราโบราณได้กล่าวถึง และอ้างถึงสมุนไพรที่มาใช้รักษาโรคต่างๆ ไว้มากมาย ถือว่าเป็นการแสวงหาทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาสุขภาพของมนุษย์ให้มีสุขภาพดี ถ้วนหน้า สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (ชาญพงษ์ ฤกษ์จิตร, 2542)

ปัจจุบันการแพทย์แผนไทยซึ่งให้การรักษาโดยใช้ยาสมุนไพรได้รับการส่งเสริมจากกระทรวงสาธารณสุขให้เป็นการแพทย์ทางเลือกเพื่อส่งเสริมและให้การดูแลสุขภาพของประชาชนในเบื้องต้น ทำให้การศึกษาพืชสมุนไพรได้รับความสนใจในทุกด้านโดยความรู้เหล่านี้ถ้าได้มีการรวบรวมและเผยแพร่ จะช่วยให้ประชาชนสามารถนำพืชสมุนไพรมาใช้ในการรักษาสุขภาพของตนเองได้

ในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วยชนหลายเผ่า เช่น ไทยใหญ่ (เงี้ยว) อีเก้อ ลีซอ มูเซอ คะฉิ่น ละว้า และกะเหรี่ยง เป็นต้น อาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านคือ เกษตรกรรม ปลูกพืชไร่ พืชสวน และยังมีวิถีชีวิตพึ่งพิงและอาศัยธรรมชาติ มีการเพาะปลูกและใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน จึงทำการสำรวจ รวบรวม และจำแนกพืชสมุนไพร รวมทั้งรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ในเทศบาลตำบลบ้านนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจะได้รับทราบข้อมูลสมุนไพร ความหลากหลายจากการใช้สมุนไพรในด้านต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาสร้างจิตสำนึกวางแผนอนุรักษ์ จัดการ และขยายพันธุ์พืชต่อไปในอนาคตอย่างเหมาะสม นอกจากนั้นยังสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีความตระหนักถึงคุณค่าของพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง ตลอดจนขยายพันธุ์พืชสมุนไพรเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนตลอดไป นำสมุนไพรไปใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อพัฒนาความรู้พืชสมุนไพรโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้งานวิจัยทางด้านการศึกษาและค้นหาสารที่มีฤทธิ์ทางชีวภาพจากธรรมชาติ เป็นงานวิจัยที่ได้รับความสนใจจากบริษัทยาและบริษัทเครื่องสำอาง รวมถึงสถาบันวิจัยทางเคมีทั่วโลก เนื่องจากหากสามารถค้นพบสารต้นแบบที่นำมาจดสิทธิบัตรและสามารถพัฒนาไปสู่เชิงพาณิชย์ได้ สำหรับประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมาก โดยเฉพาะพืชสมุนไพร และยังมี การสร้างสมภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยมายาวนาน หากมีการนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้ถูกวิธีแล้วจะทำให้ประเทศได้รับประโยชน์จากทรัพยากรนี้อย่างมหาศาล

ในการศึกษาครั้งนี้จึงทำการสำรวจ รวบรวม จำแนกพืชสมุนไพร รวมทั้งศึกษาสมบัติทางกายภาพและทางเคมี สารต้านอนุมูลอิสระและสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพที่สำคัญในพืชสมุนไพร รวมทั้งเทคโนโลยีในการสกัดการออกฤทธิ์ทางชีวภาพที่สำคัญในพืชสมุนไพร เพื่อขยายผลในเชิงพาณิชย์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้สมุนไพรในกลุ่มชาติพันธุ์เทศบาลตำบลแม่ะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- 1.2.2 เพื่อศึกษาหาวิธีที่เหมาะสมในการหาสารออกฤทธิ์ที่สำคัญในสมุนไพร
- 1.2.3 เพื่อแปรรูปสินค้าสมุนไพร นำไปสู่การสร้างอาชีพในกลุ่มชาติพันธุ์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

- 1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่
พื้นที่ที่ศึกษา คือ เทศบาลตำบลแม่ะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- 1.3.2 ขอบเขตด้านการศึกษา
 - ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพรสำหรับเป็นยารักษาโรคและบำรุงร่างกาย
 - ศึกษาวิธีที่เหมาะสมในการหาสารออกฤทธิ์ที่สำคัญในพืชสมุนไพร

- ศึกษาการแปรรูปสมุนไพรในชุมชนเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างอาชีพให้กับชุมชน
อย่างยั่งยืน

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

- พืชสมุนไพรในเทศบาลตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- กลุ่มชาติพันธุ์ในเทศบาลตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่